

Bindend referendum leidt tot tirannie van de minderheid

Problemen van de democratie kun je beter oplossen door je stem te laten horen dan door te stemmen.

Hans Harbers
25 november 2016,

'Directe democratie: invoering bindend referendum, burgers krijgen macht.' Zo luidt punt 3 van het concept-verkiezingsprogram van de PVV. Dat voorstel is gebaseerd op een onderzoeksrapport van Forum voor Democratie, geschreven op verzoek van Geert Wilders. Titel: Echte Democratie - Het probleem van de representatieve democratie & het referendum als oplossing. Auteurs: Thierry Baudet en Paul Cliteur.

Echte democratie. Wie wil dat niet? Ook de auteurs hebben het beste voor met de democratie: de kwaliteit van het politieke debat moet omhoog, er moeten meer mensen bij de besluitvorming worden betrokken, en het systeem van checks and balances moet in ere worden hersteld, zo valt te lezen. Maar helpt het referendum, althans in de vorm die Baudet en Cliteur voorstellen, daarbij? Dat dacht ik niet. Integendeel zelfs: het leidt

regelrecht tot een tirannie van de minderheid - een fenomeen dat ze zelf zeggen te willen bestrijden.

Dat zit zo. Ontegenzeggelijk kent de representatieve democratie een aantal problemen. Politieke partijen fungeren steeds minder als mediator tussen kiezers en gekozenen. Het ontbreekt aan gezond dualisme tussen volksvertegenwoordigers en bestuurders. Internationalisering van problemen zet nationale democratieën onder druk. Om maar eens wat te noemen.

Baudet en Cliteur reduceren zulke nogal uiteenlopende problemen tot een en dezelfde kwestie: de overbekende kloof tussen... Ja, tussen wat en wat eigenlijk? Daar zijn de auteurs nogal onduidelijk over. Soms gaat het over de kloof tussen kiezers en gekozenen, een volgende keer over burgers en beleidsmakers, dan weer over de bevolking en de politiek. Alsof dat niet verschillende kwesties zijn, en alsof het hier om eenduidige categorieën gaat.

Hoe dan ook, de toon is duidelijk: wij gewone mensen worden getiranniseerd door de minderheid van de politieke elite. Met behulp van bindende referenda krijgt het volk het weer voor het zeggen, en kan het die elite eens goed de oren wassen. Behalve op de diagnose valt ook op de therapie nogal wat af te dingen.

In termen van het onderscheid, gemaakt door de politiek filosoof Will Kymlicka, tussen voice- en vote-oriented democracy zetten Baudet en Cliteur al hun geld in op de laatste. Democratie wordt zo gereduceerd tot het stemhokje, terwijl nogal wat problemen van de indirecte, parlementaire democratie wellicht beter opgelost kunnen worden via die andere lijn - het laten horen van

je stem (voice), in de vorm van inspreken, meespreken, tegenspreken.

Tal van experimenten worden daarvoor ingezet - van brede maatschappelijke discussies tot burgerfora als G1000. Lang niet altijd even succesvol. Maar wel pogingen om de kwaliteit van democratie te verhogen. Precies wat Baudet en Cliteur zeggen te willen, maar dat met hun eenzijdige gerichtheid op stemmen (vote) juist buiten beeld raakt. Het resultaat staat centraal: meeste stemmen gelden. Ook wel 'de dictatuur van de meerderheid' genoemd.

Maar daar blijft het niet bij. Baudet en Cliteur richten referenda dusdanig in, namelijk bindend en met een minimum aan restricties, dat zelfs een minderheid de politieke koers kan dicteren. Aan de uitslag van bindende, in tegenstelling tot raadgevende referenda, moet iedereen zich houden - ook democratisch gekozen volksvertegenwoordigers. Zulke referenda zijn geen aanvulling op de parlementaire democratie, zoals Baudet en Cliteur hun voorstel noemen; ze overrulen deze.

Bovendien bepleiten Baudet en Cliteur zo min mogelijk restricties aan referenda - bijvoorbeeld in termen van te referenderen onderwerpen, maar ook in termen van toegangscriteria (bijvoorbeeld hoeveel handtekeningen op welke manier binnen hoeveel tijd verzameld) en geldigheidscriteria (bijvoorbeeld opkomstquota).

Publiek forum G1000, waarin men op zoek gaat naar een nieuw soort democratie, op 11 november 2011. Beeld Tim Dirven

Stel, er komt een bindend referendum over herinvoering van de doodstraf. Bij een opkomst van, zeg, 30 procent van de kiesgerechtigden, en een uitslag van 60 procent van de uitgebrachte stemmen voor en 40 procent tegen, dicteert dus een minderheid van 18 procent van de bevolking over leven en dood.

En dat heet dan Echte Democratie, want Het Volk heeft gesproken. Je moet maar durven.

Hans Harbers, docent filosofie aan de Universiteit Groningen